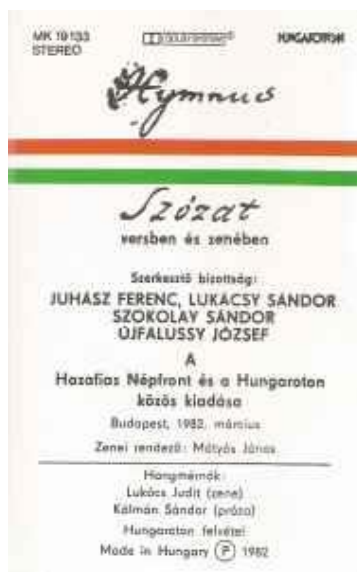

SZÖNYINÉ SZERZŐ KATALIN¹

A HIMNUSZ ÉS A SZÓZAT KELETKEZÉSTÖRTÉNETE²

Egressy Vörösmarty Hymnus CD teljes lemez (52:47)

Hymnus / Szózat / versben és zenében.
Hungaroton CD (HCD 19133) teljes lemez.
A CD tartalomjegyzéke a 10. oldalon található.

A Hazafias Népfrent és a Hungaroton Lemezkiadó Vállalat 1982. március 15-én, nemzeti ünnepünk alkalmából jelentette meg a Hymnus-Szózat nagylemezt, kísérőfüzetében Lukácsy Sándor irodalomtörténész és Legány Dezső zenetörténész tanulmányával. A lemez mellékleteként zsebkönyv formátumban 19 nyelven adták ki Kölcsey Hymnusát, 22 nyelven Vörösmarty Szózatát.

Mindkét kiadvány, különösen az örvendetesen nagy példányszámban megjelent lemez, régi hiányt pótol. Iskolai ünnepélyeinken, állami rendezvényeinken jobbra csak a Hymnuszt énekeljük, a Szózatot pedig lassan már csak a tankönyvekből ismerik a legfiatalabbak. Egressy Béni nehézveretű gyönyörű verbunkos dallama, Vörösmarty zenéjének helyes illeszkedésével csak komoly gyakorlással, odaadó figyelemmel sajátítható el. A lemezen most 5-5 változatban hallhatjuk a Hymnuszt is, a Szózatot is,

¹ Szőnyiné Szerző Katalin Szabolcsi Bence-díj zenetörténész, művészeti író, az MMA rendes tagja (2011-) Zeneművészeti Tagozat

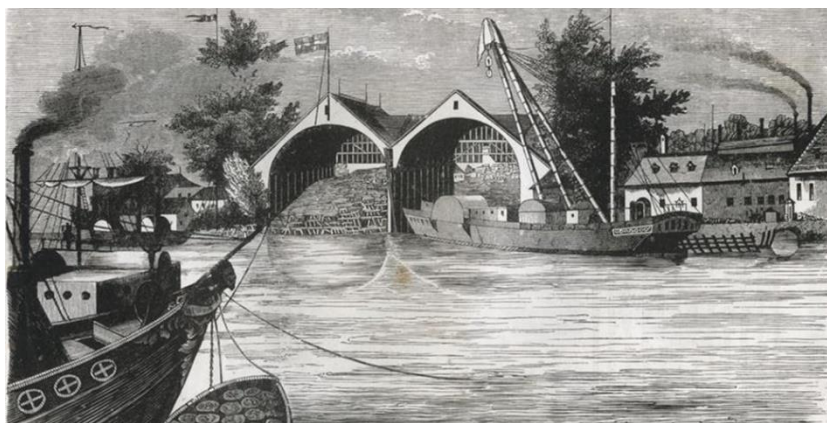
² 40 éve közvetítette a Kossuth Rádió. Az 1982-es hanglemez recenzió Kroó György felkérésére készült a Magyar Rádió Zenei Népművelő Rovata számára. Először adásban ment 1982. május 14-én a Kossuth adón. Rendező: Alföldy-Boruss István, közreműködött: Szalóczy Pál.

a Kölcsey és Vörösmarty versek, valamint a két vers gondolköréhez társuló további irodalmi betétek szomszédságában.

A különböző zenekari és énekkari feldolgozásokat összefűző közös zenei rendezőelv a dallamok és szövegek minél hitelesebb 19. századi alakjának hű visszaállítása volt. A Himnuszban szokásossá vált „Hozz *reá* víg esztendőt” dallamsort Kölcsey és Erkel eredeti megfogalmazásában, „Hozz *rá* víg esztendőt” szöveggel és a „Hozz” szó dallamhajlításával éneklük az előadók. A Szózatban az utolsó dallamsor terjedt el a köztudatban hibás, Vörösmarty mondanivalójától tartalmilag is eltérő szövegváltozattal. A lemezen a torzult „itt élned és meghalnod kell” alak helyett Egressy Béni eredeti szándéka szerint az „itt élned élned halnod kell” szavakkal fejeződik be a Szózat dallama.

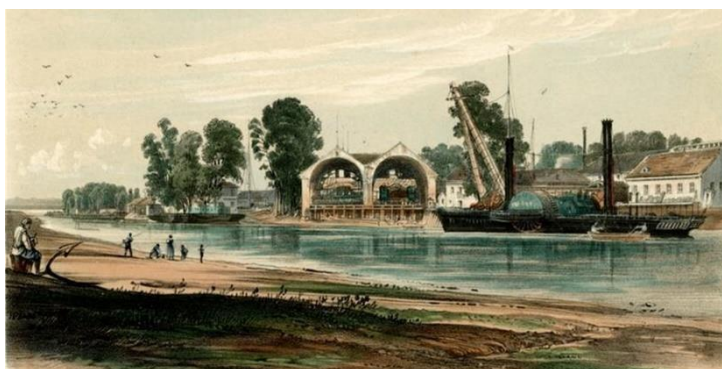
„Hozz rá”, vagy „Hozz reá”: nem lényegtelen zenei-szakmai részletkérdés ez? – vélhetnék sokan. Nem az. Mindannyiunk ügye. Ünnepeink meghittsége, zavartalan atmoszférája múlhat rajta, tudjuk-e, s legnemesebb hagyományaink szerint pontosan énekeljük-e nemzeti dallamainkat.

Különösen a Szózat dallamának egységes ritmikájú, hiteles szövegű elterjedéséhez nyújthat nagy segítséget a lemez. Remélhetőleg élnek is majd vele mindazok a kisebb-nagyobb közösségek, melyek az ünnepi kiadványt most megvásárolták. Mert végül is rajtuk múlik, azzá lesz-e a Himnusz-Szózat nagylemez, amivé életrehívói szánták. Rendezvények hatásos betétanyaga lesz-e csupán, vagy ennél jóval több, az ünnepek semmivel sem pótolható közös énekének mintája, fontos ihletője.

Az Óbudai Hajógyár 1857 körül. Egykorú metszet.
(Forrás: Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjtemény.)

Múlt és jelen összefonódásának szép példáját teremtették meg a rendezők a lemez nyilvános bemutatójával. 1982. március 15-én, az Óbudai Magyar Hajó- és Darugyár dísztermében ünnepi munkásgyűlésen szólaltatták meg a lemez egy-egy jellemző részletét. Az ünnepély résztvevői azokra a hajdani munkásokra, pesti polgárookra emlékeztek, akik 1844. augusztus 10-én itt, a hajógyári szigeten, egy „Széchenyi” nevű új gőzös vízrebocsátásánál először énekelték nyilvános népünnepélyen Erkel Ferenc Kölcsey versére komponált Himnuszát. Az egykori eseményről idézzük fel a korabeli krónikás beszámolóját: *„Végre ütött az óra s erőteljes diapasonokban kezde zengeni ama fölséges néphymnus, mellyet Kölcseynk és Erkelünk egyesült lantjaik teremtének. Szent lelkesedés rezgé át a hallgatóságot az erősmellű férfi és csengő hangú énekesnők minden szavára, melly erélyezve az érczhangszerek teljes harmóniája által, valóságos nemzeti hymnussá magasult. Három ízben álla be általános szünet és három ízben ismételték meg a nemzet hymnusa.”* (Idézet: A oldal/9 – 2'18")

A Széchenyi nevű gőzhajó építése Óbudán (korabeli rajz)

A Széchenyi nevű hajó makettje a Közlekedési Múzeum gyűjteményében
(Fotó: Hajóregiszter, MMKM)

A pillanat történelmi, és a Honderű egykori újságírója különös éleslátással fogalmazta meg a hajdani Széchenyi-ünnep valódi jelentőségét. A Himnusz 1844.

július 2-i nemzeti színházi bemutatóját követően ez volt az az alkalom, amikor az összegyűlt sokaság ismételt közös énekével magáénak ismerte el, nemzeti himnuszává avatta Erkel kompozícióját.

Erkel 34 éves ekkor. Komoly előtanulmányok, küzdelmes pályakezdő évek, tehetségét, szorgalmát bizonyító nagy sikerek állnak már mögötte. A szülővárosában Gyulán, majd Nagyváradon eltöltött gyermekévek után Pozsonyban és Kolozsvárott, a reformkori Magyarország szellemi központjaiban érett férfivá. 1835-ben került fel az ország fővárosába, ahol a Várszínházban működő budai Magyar Színjátszó Társaság karnagyaként rövid idő alatt Pest-Buda zenei életének egyik vezető egyéniségévé vált. Első operáját, az Egressy Béni szövegkönyvére komponált Bátori Máriát 1840. augusztus 8-án mutatta be a Pesti Magyar Színház. A bemutató előadás egyik aprónak tűnő mozzanatát szinte jelképesnek tekinthetjük: a Pesti Magyar Színházat Erkel első operájának bemutatóján hirdették először így a plakátok: „Nemzeti Színház”. A kirobbanó sikert 1844. január 27-én a Hunyadi László bemutatója hozta meg a zeneszerző számára. A premier valóságos nemzeti tüntetés színhelyévé vált. A korabeli közönség egy emberként ünnepelte az Erkel-opera megragadó szépségét és a történelmi keretbe ágyazott aktuális politikai mondanivaló üzenetét. Az előadást követően a Honderű zenekritikusa már így jelölte ki Erkel helyét a magyar művelődéstörténetben: *„Ha van a magyar zenének jövője, ha a zeneművészetben magyar iskoláról valaha szó lehet, [...] úgy annak megalapítását nagyrészen Hunyadi László szerzőjének fogja köszönni nemzetünk.”*

Bartay Endre (ismert Bartay Andrásnéként is) arcképe. Franz Eybl litográfiája 1841-ből. Az 1798-ban született, 1856-ban elhunyt zeneszerző, zenepedagógus a reformkor egyik legtehetségesebb alakja. 1829-ben megnyitotta a Pestvárosi Énekiskolát, 1843-44-ben a Nemzeti Színház igazgató-bérlője, népszínművek életre keltője, a Szózat- és a Himnusz-pályázat megálmodója.

Alig egy hónappal a Hunyadi bemutatója után, 1844. február 29-én, Bartay András, a Nemzeti Színház akkori igazgatója, pályázatot hirdetett Kölcsey Ferenc Himnuszának megzenésítésére. A bíráló bizottság 20 arany pályadíjat tűzött ki a május 1-ig benyújtott legjobb, énekkarra és zenekarra komponált zeneműre. - Erkel, a pályázat titkos jellege miatt egy nemzeti színházi kottamásoló kéziratában küldte be a munkáját, 12 másik pályázó társával együtt. Jellegként Kölcsey-idézetet választott: „Itt az írás forgassátok, Érett ésszel, józanon.” A 8 tagú bírálóbizottságban, Vörösmarty és Szigligeti Ede mellett a korabeli pest-budai zenei élet jeles képviselői vettek részt. Egyhangú határozatukat 1844. június 15-én hozták nyilvánosságra: „A beküldött 13 művek közül – mellyek között számos dicséretre méltó szerzemény van – legtökéletesebbnek, minden megkívántatóságot magában leginkább egyesítőnek lenni találtatott [...] az 1. számmal, és „itt az írás...” jellegével ellátott pályamű.”

Erkel Ferenc portréja. Pollák Zsigmond (1837-1912) metszete

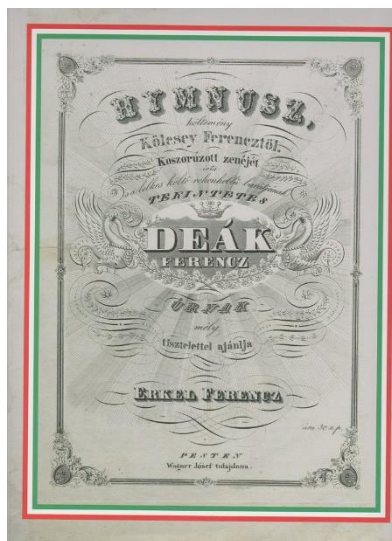
A Hymnusz egyetlen Erkel kézírásában fennmaradt autográfja, Esz-dúr, a capella 4 szólamú vegyeskarra, 1892 körül. - OSzK: Ms. Mus. 1/b facsimiléje.

Kölcsey 1823-ban írt nemzeti imájáról idézzük fel a lemez egyik legszebb irodalmi betétét, Illyés Gyula Kölcsey című esszéjének részletét (1938): „Első szakasza még küzd a szavakkal; mint az imádkozó, aki lélekben Isten színe elé kerülve, megilletődik vállalkozása merészségétől, attól, akihez vágyódott. Egyszerre mindent kimond, azután zavarában szinte dadog. Bal sors akit régen tép, - Hozz rá víg esztendőt, - nemcsak bennem volt a hiba, hogy gyermekfővel a nehézkes inverzióból, az alanytól öt sornyira eltávolított tárgyi mellékmondatból sokáig csak a szavakat érttem, - az értelem keresése nélkül siklottam át rajtuk szomjasan és türelmetlenül a következő sorra, melynél nem a parancsoló felkiáltó jel, nem is a zene miatt, hanem a megcáfolhatatlan, nyilvánvaló igazság, a kirobbanó értelem miatt kellett mindannyiszor teletüdőből fennen kiáltanom: Megbűnhődte már e nép – A múltat s jövőndőt!

A vers szólama ettől fogva egyenes. Ereje még az ünnepélyes szétekintésre is futja, a méltóságos szárnycsapású ívelésre. Őseinket felhozád – Kárpát szent bércére, - maga a költő, ha öntudatlanul is, emelkedéssel kezdi a táj és a történelem, a kétféle, „a tér és az idő” határolta haza ábrázolását. Mesterien változtatja.

Magasról kezd, szépen hullámzó siklórepüléssel szállni felénk, a jelenbe. A versnek a rím és a tiszta trocheusok mellett belsőbb, hatalmasabb üteme is van: a vonalvezetése. A lehelletnyi csönd és a zaj, a béke és a dörgő pusztulás oly eltanulhatatlan arányossággal váltakozik benne, akár egy szimfóniában. A mű tudatos nagy művész alkotása.” (Idézet:A/5-ös track)

Erkel Himnusza is az. Dallama, nyugodtan hullámzó széles ívű melodikájával, vers és zene találkozásának ritka nagy pillanata. Műve azért válhatott annyira egyé Kőlcsey versével, mert a maga sajátos eszközeivel a vers zeneiségét, sajátos gondolatritmusát, himnikus szárnyalását teremti újjá. Hallatlanul izgalmas a két műalkotás intonációbeli rokonságának kapcsolata.

A Hymnus első kiadása Deák Ferencnek szóló ajánlással négy szólamú vegyeskarra, zongora-, vagy orgona-, vagy harmónium- kísérettel 1844 szeptemberéből. Wagner József kiadása.

Az irodalomtörténeti kutatás már régen kimutatta – Lukácsy Sándor lemezkísérő tanulmánya utal is rá –, hogy Kőlcsey Himnuszába nem véletlenül került a kezdő és záró versszak „tép-nép” keresztríme. Kőlcsey kortársai a Rákóczi-nóta emlékezetes sorait, tiltott üzenetét hallhatták ki a sorok mögül: „Jaj, régi szép magyar nép, Az ellenség téged miképp szaggat, tép.” Kőlcsey üzenetét Erkel is megértette, dallamával továbbadta. A „Bal sors akit régen tép” dallamsor zenei rokonairól, előzményeiről

pedig Petneki Jenő emlékezetes Himnusz-tanulmányában olvashatjuk: E zenei gondolatnak „...két zenei háttérét sejthetjük. Az egyik lehajló kvintú, a másik lehajlás nélküli. A lehajló kvintúbe belehalljuk a Haj Rákóczi, Bercsényi, Bezerédi dallamsorát éppúgy, mint a *Ki, s ki népei vagytok, haja magyar népe* gyermekdalt, amelyet Kodály *Lengyel László*ja emelt történelmi szimbólummá. A lehajlás nélküli kisebbik motívum a históriás énekek felé mutat: *Katona vagyok én, ország őrizője*, vagy *Bujdosik Árgirus*, vagy *Amott kerekedik egy fekete felhő.*”

Nem kevesebbről van tehát szó, mint arról, hogy Erkel kivételes intuícióval, a stiláris eszközök zseniális megválogatásával teremtette meg a vers és a dallam elválaszthatatlan egységét. A kérés és ima egységét kifejező korálszerű két első dallamsor után, még *szerkezetileg is ott vált át a kuruc kori dallamemlékeket felidéző hősiés verbunkos tematikára, ahol Kölcsey sorainak is nemzeti hagyományunknak ugyanez a rétege, a Rákóczi-kor kulturális öröksége volt az ihletője!* S teszi Erkel mindezt olyan természetességgel, a dallamrészek összekapcsolásának olyan bámulatra méltó szervességgel, amely egész múlt századi magyar műzenénkben egyedülálló remekművé avatja a Himnusz dallamát.

A Himnusz-pályázat történetének egyik sokat idézett és legtöbbet vitatott dokumentuma Gárdonyi Géza tollából való. 1910-ben Erkel születésének centenáriuma emlékkönyvet adtak ki, amelyben az író, két évtizeddel korábbi emlékei alapján elmeséli, hogyan emlékezett vissza az idős Erkel a Szózat és a Himnusz keletkezésére. Az Erkel-szakirodalom az egykorú tények és források alapján ma már egyértelműen bebizonyította, hogy a pályázat és a bemutató története úgy, ahogy azt Gárdonyi Erkelrel elmondhatja, legenda volt inkább, mint valóság. De mint minden legendának, úgy ennek is megkereshetjük a maga valóságát idéző, hitelt érdemlő motívumát.

Gárdonyi Géza Erkel-anekdotájában Bartay András nemzeti színházi igazgató alakja jelenik meg a legplastikusabban. Azé a Bartayé, akinek nem csak a Himnusz, hanem egy évvel korábban, 1843-ban Egressy Szózatának a megszületését is köszönhetjük. Gárdonyi írásából érdemes felidézni, hogyan lelkesítette Bartay a pályázattól először távol maradni kívánó, vonakodó Erkel: *„Nem érted és nem érzed, hogy ez a pályázat nem a nyomorult aranyaknak szól, hanem az örökkévalóságnak? Amelyik dalt megjutalmazták, azt meg is szentelik. Egy hét múlva milliók ajka zengi vissza. És az lesz a dalok dala, az örökkévaló, a halhatatlan, a szerzőjével együtt.*”

A valóságban ezek a szavak talán másképp hangzottak el, de a jelenet lényegén ez

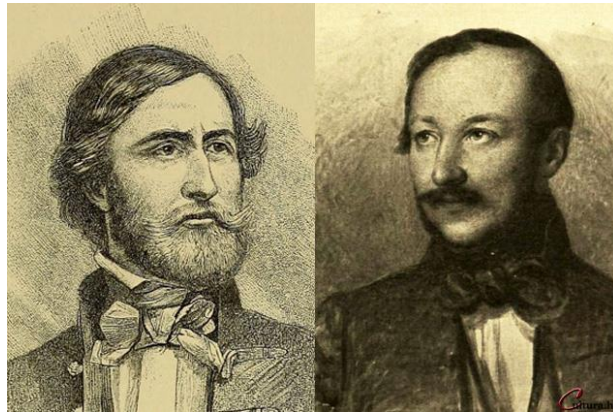
mit sem változtat. A Bartay mondatain átsütő lelkesedés filmszerű hitelességgel vetíti elénk a Nemzeti Színház első nagy igazgatójának alakját. Róla ritkábban esik szó, pedig zene- és színháztörténetünknek egyik kiváló reformkori személyisége. A szürke eminenciások fajtájából való. A háttérből irányít: nemzeti színházi posztjáról különös érzékenységgel értette meg és közvetítette az idők szavát. 1843-44-ben nagyszabású színházi tervei mellett a birodalmi császárhimnuszt helyettesíthető nemzeti himnusz életre keltésének gondolata foglalkoztatta. Az igényt az élet fogalmazta meg, de Bartay érdeme, hogy a megfogalmazott felismerésből gyakorlati tett, Szózat-pályázat, Himnusz-pályázat született.

Mindkét esetben rendkívül jellemző Bartay szövegválasztása. A nemzeti himnusz ihletőjeként nem csatadalt, királyhimnuszt, vagy az ország szépségét magasztaló lírai verset választott, hanem a haza, nemzet, történelem sorskérdéseit látnoki módon megjelenítő remekműveket. Elsőként Vörösmarty Mihály Szózatát. 1843. január 26-án kelt pályázati kiírása szerint Bartay 70 arany pályadíjat ajánlott *„a legjobb népmelódiáért Vörösmarty Mihál koszorús költőnk halhatatlan Szózatára, ének és zenekarra téve.”*

A Nemzeti Színház igazgatóságához április elejéig 22 pályaművet nyújtottak be. A bírálóbizottság – tagjai között Erkellel, az akkor még Brand néven ismert Mosonyi Mihállal, Vörösmartyval és Szigligetivel – három művet talált méltónak arra, hogy május 10-én a Nemzeti Színházban nyilvánosan felhangozzék.

A bemutatót óriási érdeklődés előzte meg, bizonyítván, hogy a nemzeti dallamok sorsa immár az országos közügyek rangjára emelkedett. A Regélő Pesti Divatlap így számol be a pályaművek fogadtatásáról: *„Előbb a „Ki mer, nyer” jeligés melódia adatott, és sehogy sem tetszett. Utána nyomban a [...] „minden ember legyen ember és magyar” jelmondatú, s alig énekelték el a négy sort, a közönség zajos tapsra tört ki újra meg újra. (...) Végezetül jött a 3. pályamű, nem sok sikerrel. A nyertes mű szerzője Egressy Béni.” (B/7 – 2'05”*

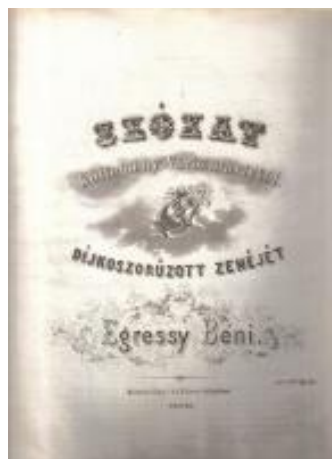
A Szózat 29 éves zeneszerzője a pályázat időpontjában már a kor legnépszerűbb népies műdalszerzőinek egyike, Erkel munkatársa, szöveggönyvívója. De bármihez nyúl – hihetetlen termékenységgel dalokat komponál, a nemzeti színházi üzem számára színműveket fordít, vagy népszínművet ír – minden munkáján ott érződik félreismerhetetlen tehetsége.

Egressy Béni (1814-1851) arcképe (metszet), Vörösmarty Mihály (1800-1855) portréja (festmény): mindkettő Barabás Miklós munkája. A képek alatt a Szózat dallama.

Ha-zád- nak ren- dü- let- le- nül légy hí- ve ó ma- gyar.
 5 Ből- csőd az, s maj- dan sí- rod is, mely á- pol s el- ta- kar.
 9 A nagy- vi- lá- gon e kí- vül nin- csen szá- mod- ra hely.
 15 Áld- jon vagy ver- jen sors ke- ze: itt él- ned, él- ned s hal- nod kell.

A Szózat dallama a kor hangszeres verbunkos dallamstílusának hatása alatt keletkezett: nehezen énekelhetőségét már a bemutatót követően felrötták a zenekritikusok. Nagy hangterjedelmű, hazafias pátosszal telített melodikája, élesen tagolt dallamsoraival, gazdag ritmikájával, mégis nagy tömegek tudatában vált igen hamar Vörösmarty Szózatának nagyhatású közvetítőjévé.

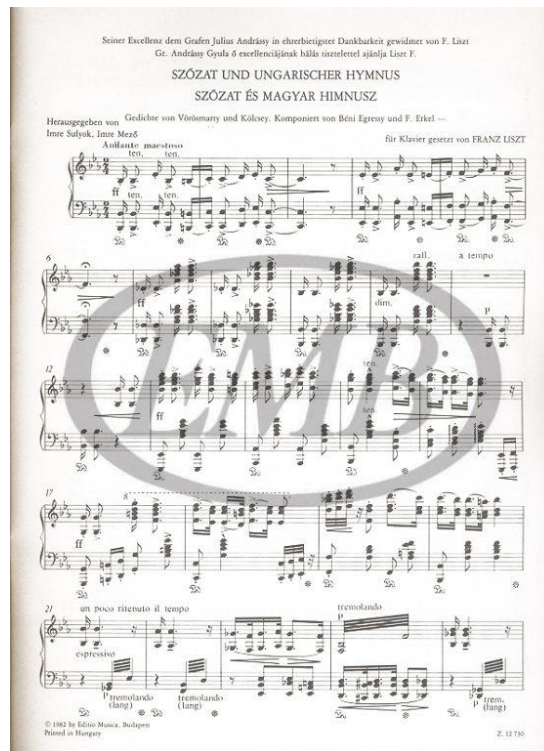
Az 1843-ban Wagner József zeneműkiadónál megjelent Szózat első kiadás díszcímlapja.

Már pár héttel a bemutatót követően a pozsonyi színpadon éneklik, s jellemző módon nem csak a színpadról. A lelkesült országgyűlési fiatalság a záró sorokat már a színészekkel együtt énekelte. 1845 után a Szózat és a Himnusz már gyakran egymás szomszédságában hangzik fel, s hatásuk a kortárs Verdi-dallamok történelmi szerepére emlékeztet. A forradalom és a szabadságharc napjaiban már szinte tömegdallá válnak, s bárhol hangzanak is fel, mindenütt a nemzeti összefogás zenei szimbólumai. Egressy Szózata 1848 márciusában egy magyar vándorszínész társulattal még Párizsba is eljutott, ahol a forrongó francia nép egyenesen a magyarság Marseillaise-ként ünnepelte.

A szabadságharc bukása után az elnémítás esztendői következtek. Az önkényuralom korában nemzeti dallamaink megszóllaltatása büntetendő, rebellis cselekedetnek számított. 1854-től még császári parancs is utasított Haydn néphimnusza, a Gott erhalte kötelező, birodalmi himnuszként való bevezetésére. A spontán nemzeti összefogásokon nem sok sikerrel. Ahogy 1859-től a Habsburg-Monarchia elveszítette Lombardiát, hatalma érezhetően meggyengült, a Szózat és a Himnusz ismét elfoglalta méltó helyét a magyarországi ünnepeken. A kiegyezést követően ugyan többször megkísérelték semlegesítésüket, pályázatokat hirdettek a kiegyezés szellemét tükröző magyar királyhymnus komponálására, a legfelsőbb óhaj azonban csak alkalmi perc művecskéket eredményezett.

A Szózat és a Himnusz múlt századi története nem lenne teljes, ha nem említenénk meg, hogy a két dallamot egy-egy művében Liszt Ferenc is feldolgozta. „Szózat és magyar Hymnus” című zongorafantáziáját 1870 körül komponálta, majd 1873 elején megszületett a mű nagyzenekari változata is. A lemezen hallható zenekari Szózat-feldolgozás *e* Liszt-mű kivágata.

Befejezésül a Liszt zongorafantázia kódját idézzük fel, amelyben Egressy és Erkel dallamát – összefoglalásul és a mű megkoronázásául – Liszt egyetlen formarészben egyesítette, a két dallam összetartozásának megrendítő zenei szimbólumaként.”

Franz Liszt: Szózat und Ungarischer Hymnus, 1873 (S. 486), zongorára 2 kézre. Sulyok Imre és Mező Imre közreadása, EMB, 1982;

Franz Liszt - Szózat und Ungarischer Hymnus, S.486 (Hastings) (8:39)

Zongora változat: ea: Joel Hastings

Liszt - Szózat and Hymnus (1873) (10:14)

MRT Szimfonikus Zenekara, vezényel: Joó Árpád
(Hungaroton)

Hymnus

Szózat

Szerkesztő bizottság: Juhász Ferenc, Lukácsy Sándor, Szokolay Sándor, Ujfalussy János

A Hazafias Népfőnt és a Hungaroton közös kiadása

Budapest, 1963. március

A oldal

B oldal

1. ERKEL FERENC: HIMNUSZ Magyar Állami Hangversenyzenekar vezényel: Ferencsik János	2'12"	1. EGRESSY BÉNI—VÖRÖSMARTY MIHÁLY: SZÓZAT A Magyar Rádió és Televízió Gyermekkara (Karigazgató: Csikszécsi László)	2'03"
2. KÖLCSEY FERENC: HIMNUSZ Bemeyei Ferenc	3'06"	A Magyar Rádió és Televízió Énekkara (Karigazgató: Szapson Ferenc)	
3. ERKEL FERENC—KÖLCSEY FERENC: HIMNUSZ A Magyar Néphadsereg Műveltséggyűjtésének Főfőiskara (Karigazgató: Pódlér Béla)	1'30"	A Magyar Néphadsereg Műveltséggyűjtésének Főfőiskara (Karigazgató: Pódlér Béla)	
4. KÖLCSEY FERENC: HIMNUSZ Gábor Miklós	2'42"	2. VÖRÖSMARTY MIHÁLY: SZÓZAT Szabó Gyula	3'03"
5. Rézlet ILLYÉS GYULA: KÖLCSEY című szavójából (1938) 6'46" Kosztás Gabriella	6'46"	3. EGRESSY BÉNI: SZÓZAT (Erdélyi János hangversenye)	1'30"
6. ERKEL FERENC—KÖLCSEY FERENC: HIMNUSZ (Kisvár Zoltán hangversenye)	2'04"	A Magyar Néphadsereg Műveltséggyűjtésének Főosztályának (Művészeti vezető: Asztalos István)	
A Magyar Néphadsereg Műveltséggyűjtésének Főosztályának (Művészeti vezető: Asztalos István)		vezényel: Ferencsik János	
7. Rézlet KÖLCSEY FERENC: MOHÁCS című szavójából (1826) Koltai Magda	3'02"	4. Rézlet JÓKAI MÓR: VÁNDOROLJATOK KI című előbeszéléséből (1852) Jókai Gabi	4'26"
8. ERKEL FERENC—KÖLCSEY FERENC: HIMNUSZ A Magyar Néphadsereg Műveltséggyűjtésének Főfőiskara (Karigazgató: Pódlér Béla)	1'30"	5. EGRESSY BÉNI—LISZT FERENC: SZÓZAT Magyar Állami Hangversenyzenekar vezényel: Ferencsik János	1'35"
A Magyar Rádió és Televízió Énekkara (Karigazgató: Szapson Ferenc)		6. VÖRÖSMARTY MIHÁLY: SZÓZAT Kállai Ferenc	2'46"
A Magyar Rádió és Televízió Gyermekkara (Karigazgató: Csikszécsi László)		7. EGRESSY BÉNI—VÖRÖSMARTY MIHÁLY: SZÓZAT A Magyar Néphadsereg Műveltséggyűjtésének Főfőiskara (Karigazgató: Pódlér Béla), A Magyar Rádió és Televízió Főfőiskara (Karigazgató: Szapson Ferenc), vezényel: Ferencsik János	2'05"
9. ERKEL FERENC—KÖLCSEY FERENC: HIMNUSZ A Magyar Rádió és Televízió Gyermekkara (Karigazgató: Csikszécsi László)	2'18"	8. ARANY JÁNOS: RENDÜLETLENÜL (1860) Rajhona Ádám	2'39"
A Magyar Rádió és Televízió Énekkara (Karigazgató: Szapson Ferenc)		9. JUHÁSZ FERENC: NEMZETÜNK KÉT VERSE Lukácsy Margit	3'57"
Magyar Állami Hangversenyzenekar vezényel: Ferencsik János		10. EGRESSY BÉNI—LISZT FERENC— —VÖRÖSMARTY MIHÁLY: SZÓZAT (Vegyeskara és szimfonikus zenekara alkalmazta Dervai Gábor)	1'33"
		A Magyar Rádió és Televízió Énekkara (Karigazgató: Szapson Ferenc), Magyar Állami Hangversenyzenekar vezényel: Ferencsik János	

Kiadás helyszíne: Miskolc, Hunor
 Hangmérnök: Lukácsy József (szavó)
 Készítette: Hunor (szavó)

Hungaroton kiadás — Made in Hungary. © 1963

A cassette edition of this recording is available from
 A. E. G. Records, 11, Upper Street, London, N. 1, U.K.
 A cassette version of this recording is also available
 The record can be played with a mono or stereo cartridge